

KMUTNB

NEWS ข่าวประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

ฉบับที่ 252 ปักษ์หลัง พฤศจิกายน พ.ศ. 2554

ศูนย์ประกันคุณภาพการศึกษา <http://www.qa.kmutnb.ac.th>

ครูเพื่อศิษย์

ศาสตราจารย์ นพ.วิจารณ์ พานิช ได้เขียนหนังสือเรื่อง การศึกษาไทย 2552 - 2553 สู่มุ่งทางแห่งอาจารย์บูชา “ครูเพื่อศิษย์” โดยรวบรวมข้อเขียนในเว็บบล็อก <http://gotoknow.org/blog/thaikm> และ <http://gotoknow.org/blog/council> ทั้งข้อเขียนของอาจารย์วิจารณ์เอง และข้อเขียนของครูอาจารย์บางท่านที่อาจารย์วิจารณ์ยกให้เป็นครูเพื่อศิษย์มารวมไว้

ในเบื้องต้นอาจารย์วิจารณ์ได้ให้นิยามของ “ครูเพื่อศิษย์” ว่า หมายถึง ครูที่เห็นแก่ศิษย์มากกว่าเห็นแก่ตัวเอง อุทิศชีวิตให้แก่ การทำหน้าที่ “ครูเพื่อศิษย์” และมุ่งพัฒนาความสามารถ ในการทำหน้าที่ “ครูเพื่อศิษย์” อย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง มีความสุข ความพึงพอใจในการทำหน้าที่ “ครูเพื่อศิษย์” และมีความสุข จากการที่ศิษย์ได้เติบโต ประสบความสำเร็จในชีวิตตามอัตภาพ ของตน

“ครูเพื่อศิษย์” คือ ครูที่มีวิญญูณครูอย่างแท้จริง

อาจารย์วิจารณ์ยังให้ข้อคิดว่า การที่จะรู้ว่าใครเป็นหรือ ไม่เป็น “ครูเพื่อศิษย์” ให้ถามนักเรียน “ครูเพื่อศิษย์” คือ ครูที่ นักเรียนไว้วางใจ (Trust) และยึดถือว่าเป็นบุคคลที่ตนพึ่งพาได้

ในหนังสือเล่มนี้ อาจารย์วิจารณ์ได้รวมข้อเขียนเกี่ยวกับการ ทำงาน และวัตรปฏิบัติของครูที่อาจารย์วิจารณ์ยกย่องว่าเป็น “ครูเพื่อศิษย์” ในสหรัฐอเมริกา 1 คน ครูในประเทศไทยทุกระดับ การศึกษาชั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ทั้งในกรุงเทพมหานคร และส่วนภูมิภาค จำนวน 8 คน และโรงเรียนที่จัดได้ว่าเป็น “โรงเรียนเพื่อศิษย์” อีก 4 โรงเรียน

จากนั้น อาจารย์วิจารณ์ ได้สรุปจิตวิญญูณ และวัตรปฏิบัติ ของ “ครูเพื่อศิษย์” ไว้ ดังนี้

1. ครูรักเด็กแบบเมตตา หรือรักแบบไม่มีเงื่อนไข คล้ายพ่อแม่ ที่เรียกว่าเป็น Unconditional Love คือ ไม่เลือกรักเฉพาะเด็ก เรียนเก่ง หรือเด็กवानอนสอนง่าย เข้าใจเด็ก หรือทำความเข้าใจ (เรียนรู้) และยอมรับเด็ก ตามความเป็นจริงของเขา และหาทาง ช่วยเหลือส่งเสริมเขาตามสภาพ

2. ไม่ปฏิเสธเด็กเกเร หรือเด็กเรียนอ่อน เอาใจใส่หาสาเหตุ ที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ และหาอุปบายหรือวิธีการ ให้ความช่วยเหลือด้วยความเมตตา

3. เอาใจใส่เด็กไม่ใช่แค่ที่โรงเรียน แต่หาทางเยียวยาแก้ไข ปัญหาที่เด็กเผชิญในชีวิตส่วนตัว และชีวิตครอบครัวด้วย มองว่า นี่เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ชีวิตเด็ก กิจกรรมเยี่ยมบ้าน ช่วยทั้งครู นักเรียนที่มีปัญหา และการเรียนรู้ของเพื่อนนักเรียนคนอื่น ๆ ให้รู้ว่าชีวิตจริงของคนเราเป็นเช่นนี้ บางคนเกิดมาด้วยความยาก ลำบากในครอบครัวและชีวิตส่วนตัว

4. สนุกกับการออกแบบการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อให้เด็ก ในชั้นที่มีความแตกต่างหลากหลาย เรียนไปด้วยกัน เรียนรู้ทั้งวิชา ชีวิตเพื่อน และตนเองไปพร้อมๆ กัน ให้เด็กเกิดความสุข และ ความสุขในการเรียน และในขณะเดียวกัน ครูก็สนุกด้วย “ครูเพื่อ เด็ก” เกิดความภาคภูมิใจ และเรียนรู้คุณค่าของความเป็นครู เพิ่มขึ้นจากชีวิตความเป็นครูของตน

5. ไม่ทอดทิ้งเด็ก เอาเวลาไปแสวงหาประโยชน์ของตนเอง

6. เอาใจใส่ศิษย์ ไม่เฉพาะในช่วงที่อยู่บนชั้นเรียนที่รับผิดชอบ แต่เอาใจใส่ศิษย์ที่เรียนจบไปแล้วด้วย และหาทางใช้ศิษย์เก่า ในการทำประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของศิษย์ปัจจุบัน

7. เอาใจใส่ศิษย์เป็นรายคน ศิษย์แต่ละคนรู้สึกว่าเป็น “คนพิเศษ” ของครู

8. อดทนต่ออุปสรรคขวากหนามต่างๆ และต่อกระแส การทำงานแบบผักชีโรยหน้า ไม่หลงเข้าไปทำงานแบบเอา ผลประโยชน์ผิวเผินเช่นนั้น โดยไม่ถูกกระแสพัดให้ลอยไป ตามกระแส คือ มั่นคงในคุณค่าและวัตรปฏิบัติของ “ครูเพื่อศิษย์”

9. แสวงหา “เพื่อนร่วมทาง” ทั้งที่เป็นครู และไม่เป็นครู เพื่อ การเรียนรู้ของตน และเพื่อเพิ่มพลังในการทำหน้าที่ “ครูเพื่อศิษย์” เพื่อนร่วมทางที่มีพลังมาก คือ ศิษย์เก่าที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่ แล้วนั่นเอง

สุดท้าย อาจารย์วิจารณ์ได้ให้คำแนะนำการไปสู่การเป็น “ครูเพื่อศิษย์” ว่า ต้องการการเปลี่ยนวิถีคิด และเปลี่ยนนิสัย เปลี่ยน วัตรปฏิบัติ ดังนี้

1. ตั้งปณิธานที่จะพัฒนาตนเองเป็น “ครูเพื่อศิษย์” ด้วยการลงมือปฏิบัติ ด้วยเป้าหมายเป็น “บุคคลระดับ 6” ของ Lawrence Kohlberg (ปฏิบัติตามหลักการหรืออุดมการณ์ของ ตนเอง ไม่ต้องการให้มีคนยกย่องชมเชยหรือให้รางวัล) และ หมั่นศึกษาทำความเข้าใจวิธีการและทฤษฎี เพื่อการทำหน้าที่ “ครูเพื่อศิษย์”

2. ศึกษาวิธีการจากครูที่ประสบความสำเร็จ เป็น “ครูเพื่อศิษย์” ที่เป็นที่ยกย่องจากศิษย์ และไปขอคำแนะนำจากท่าน

3. ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคขวากหนาม มุ่งมั่นทำหน้าที่ “ครูเพื่อศิษย์” อย่างต่อเนื่อง ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก

4. หมั่นหาแนวร่วม ทั้งจากเพื่อนครู ผู้ปกครอง ศิษย์ปัจจุบัน ผู้บริหารในโรงเรียนและวงการศึกษา ผู้นำชุมชน ศิษย์เก่า และหน่วยงานต่างๆ ที่ส่งเสริมคุณธรรม การเรียนรู้ การส่งเสริมสุขภาพ ความเข้มแข็งของชุมชน เป็นแนวร่วมของการปฏิบัติเพื่อศิษย์ และแนวร่วมของการเรียนรู้

5. อ่อนน้อมถ่อมตน แม้จะประสบความสำเร็จ ได้รับการยกย่องก็ไม่โอ้อวด ไม่เย่อหยิ่ง ไม่ยกตนข่มท่าน

6. รวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นเครือข่าย เพื่อให้กำลังใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็น Learning Network การเป็น “ครูเพื่อศิษย์” ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต แม้จะประสบความสำเร็จได้รับการยกย่อง ก็ยังมีสิ่งท้าทายใหม่ๆ เกิดขึ้นเสมอ จากหลากหลายต้นเหตุ

7. เรียนรู้เพื่อการเป็น “ครูเพื่อศิษย์” ทั้งจากการปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการปฏิบัติ เพื่อเติมความรู้ปฏิบัติ และจากการอ่านหนังสือเกี่ยวกับสมองและพัฒนาการเด็ก พฤติกรรมเด็ก และเรื่องอื่นๆ เพื่อเติมความรู้เชิงทฤษฎี

8. เรียนรู้วิธีการจัดบันทึกข้อมูลการทำงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมไว้ นำมาสังเคราะห์เป็นความรู้เพื่อใช้ประโยชน์ของตนเอง และนำไปตีพิมพ์เผยแพร่เพื่อประโยชน์ของเพื่อนครูในวงกว้าง

9. จัดการเรียนรู้เพื่อให้ศิษย์เกิดการเรียนรู้แบบออกมาจากภายในเป็นหลักใหญ่ ใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) มีไฟปรารถนา (Inspiration) แรงกล้า 2) มีฉันทะ และวิริยะต่อการเรียนรู้ และการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น 3) คุณธรรม จริยธรรม 4) วิชา ความรู้ 5) ชีวิตจริง ความเป็นจริงในชีวิต ในชุมชน ในสังคม และในโลก จัดการเรียนรู้ทั้ง 5 ด้านให้สมดุล และให้ส่งเสริม (Synergy) ต่อกัน โดยเห็นว่า ตัววิชาความรู้เป็นเพียง 1 ใน 5 ด้าน ของการเรียนรู้ และการเรียนรู้ที่แท้ต้องเป็นการออกมาจากภายในเป็นส่วนใหญ่ ถายทอดจากภายนอกเป็นส่วนน้อย และการจัดกิจกรรมเรียนรู้ทุกกิจกรรม ศิษย์ควรได้เรียนรู้ทั้ง 5 ด้านในเวลาเดียวกัน เรียกว่าการเรียนรู้แบบบูรณาการ

10. คำนึงว่า การเป็น “ครูเพื่อศิษย์” นั้น เป็นเป้าหมายและเส้นทางชีวิต เป็นการเดินทางที่ไม่มีสิ้นสุด ไม่มีจุดจบหรือจุดสิ้นสุด ภาษาอังกฤษ เรียกว่าเป็น Journey ไม่ใช่ Destination

11. ในความเป็นจริงแล้วการเป็น “ครูเพื่อศิษย์” ไม่ต้องให้ใครตั้ง ไม่ต้องรอให้ใครยกย่อง ตัวเราเองเป็นคนกำหนด เป็นคนตั้งปณิธาน และเป็นคนลงมือทำอย่างมุ่งมั่น แล้วผลดีต่างๆ จะมาเอง

ที่มา : วิจารณ์ พานิช. การศึกษาไทย 2552 - 2553 **สู่เส้นทางแห่งอาจารย์บูชา “ครูเพื่อศิษย์”** สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, 2552.

Download หนังสือนี้ได้จากเว็บของสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม http://www.kmi.or.th/attachments/TFSBook2553_Final.pdf

หมายเหตุ QA-NEWS

ระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของ Lawrence Kohlberg (Six Levels of Moral Development)

Kohlberg ได้แบ่งระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลไว้ 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ชั้น รวมเป็นทั้งหมด 6 ชั้น ดังนี้

1. บุคคลปฏิบัติโดยยอมทำตามคำสั่งของผู้มีอำนาจเหนือตน โดยไม่มีเงื่อนไขเพื่อไม่ให้ตนเองถูกลงโทษ เป็นการปฏิบัติเพราะความกลัว ไม่อยากเดือดร้อน ยึดหลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ การเชื่อฟังเป็นเกณฑ์การตัดสินใจ
2. บุคคลปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของตน หรือการแสวงหารางวัล และการแลกเปลี่ยน บุคคลจะเลือกทำตามความพอใจของตนเองให้ความสำคัญกับการได้รับรางวัลตอบแทน โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องของสังคม
3. บุคคลปฏิบัติตามความคาดหวังและการยอมรับในสังคม ยึดหลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นว่าควรทำ โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น
4. บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม การทำตามหน้าที่ โดยยึดหลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม
5. บุคคลปฏิบัติโดยยึดหลักสัญญาประชาคม หรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา คำนึงถึงประโยชน์ของคนหมู่มาก โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เคารพการตัดสินใจที่จะกระทำด้วยตนเอง ไม่ถูกควบคุมจากผู้อื่น
6. บุคคลปฏิบัติโดยยึดหลักการคุณธรรมสากล โดยคำนึงถึงความถูกต้องยุติธรรม ยอมรับในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ มีอุดมคติและคุณธรรมประจำใจ